

Eureka – foreningen for evnerike (tidligere Lykkelige barn)

Innspill til Utvalget for framtidens fellesskole:

Hvordan fellesskolen kan ivareta barn og unge med stort læringspotensial (evnerike elever)

22.03.2026

Kontakt: post@eurekaevnerik.no | eurekaevnerik.no

Org.nr.: 991 578 889

1) Sammendrag

Fellesskolen lykkes best når den identifiserer, anerkjenner og systematisk tilrettelegger for elever med stort læringspotensial (evnerike) som favner ca 10-15 % av den totale elevmassen.

Både termen “evnerike elever” og “elever med stort læringspotensial” brukes om hverandre i dokumentet - da ikke alle er like godt kjent med det nasjonale begrepet “stort læringspotensial”.

Eureka - foreningen for evnerike foreslår ti hovedgrep:

- (1) Vurdere et nasjonalt screening program etter modell fra Danmark: [Danmarks screening-program](#),
- (2) Nasjonale holdningendringer
- (3) Implementere identifiseringsverktøy i utdanning av pedagoger og andre som arbeider med barn, inkludert dobbelteksjonelle (2e)
- (4) Tydelig forankring av tilpasset opplæring også for elever som ligger faglig foran
- (5) Styrket profesjonskompetanse og praktiske verktøy
- (6) Likeverdige tilbud gjennom differensiering, berikelse og akselerasjon
- (7) Sosial- og emosjonell støtte, også for dobbelteksjonelle (2e)
- (8) Etablering av et statlig kompetansesenter
- (9) Nasjonale indikatorer
- (10) Finansiering av praktikknær forskning i norsk kontekst

2) Vår forståelse av fellesskolen

Fellesskolen er inkluderende og bygger på tilpasset opplæring i fellesskap for alle, jf. opplæringsloven § 11-1. Dette omfatter også elever med stort læringspotensial (10–15 %, hvorav 2–5 % har ekstraordinært læringspotensial). Når disse ikke møtes med passende utfordringer i

undervisningen, er forskning klar på at risikoen for blant annet underyting, manglende motivasjon, kjedsomhet (langt forbi "normal" kjedsomhet), økende eller totalt skolefravær samt andre mer alvorlige utfall øker betraktelig.

3) Status i Norge

Det finnes nasjonale ressurser (bl.a. Udirs kompetansepakke), men praksis varierer betydelig mellom skoler. I dag er oppfølging i stor grad personavhengig. Dersom det finnes en pedagog med særskilt kompetanse eller interesse, kan dette ha avgjørende betydning. Hvis ikke, må foreldrene i stor grad selv kompensere for manglende tilrettelegging for at barnet deres skal få det læringsutbyttet de har behov for for å trives. Ofte lykkes de ikke med å få til et konstruktivt samarbeid fordi man ikke er i stand til å enes om hva som er det evnerike barnets beste i skolesammenheng. Flere ender med privatskoler, eller at de tar barna ut av offentlig skole for å drive hjemmeundervisning.

Kulturelle barrierer som myter om elitisme, og manglende kompetanse på dette fagfeltet gjør at mange skoler ikke utnytter handlingsrommet for differensiering og akselerasjon. Flere norske studier dokumenterer langvarig kjedsomhet (utover det som kan anses som normalt) og svakt læringsutbytte for denne gruppen.

At det nå vurderes å redusere antall fagtimer ytterligere, vil kunne være svært uheldig for elever med stort læringspotensial, som oftest er avhengige av faglige utfordringer for å trives i skolen.

4) Prinsipper for praksis

(A) Rettighetsforankring i praksis:

Opplæringsloven § 11-1 må operasjonaliseres også oppover.

(B) Tidlig og helhetlig identifisering:

Observasjon av tempo, dybde, kreativitet og problemløsning i dialog med hjemmet.

(C) Pedagogisk variasjon:

Hverdagsdifferensiering, fleksibel gruppering, berikelse og akselerasjon.

(D) Anerkjenn mangfoldet – inkludert 2e (dobbelteksepsjonelle):

Holdningsendringer og kompetanse må til!

(E) Sosial speiling og tilhørighet:

Arenaer med jevnaldrende på tilsvarende nivå er særdeles viktig.

5) Hva virker? (evidens i kortform)

Det aller viktigste er å bli anerkjent som evnerik, at man blir sett og forstått som en elev som trenger noe annet:

- Akselerasjon har dokumentert positive akademiske virkninger (moderat til stor effekt) og nøytrale/ positive sosiale effekter når den gjennomføres planmessig.
- Berikelse/ dybdelæring har store kognitive effekter og positive personlige/ sosiale effekter.
- Fleksibel faglig gruppering gir gevinst når organisert etter faktisk nivå/ tema.
- Tiltakene er fullt forenlige med en inkluderende fellesskole.

6) Forslag – nasjonalt nivå

(1) Vurder om Norge skal gjøre som nabolandet: Implementere [Danmark sitt screening - program](#).

(2) Kampanjer for holdningsendringer: For at elever med stort læringspotensial ikke skal fortsette å falle fra i skolesammenheng (og samfunn for øvrig), må en massiv holdningsendring på plass, jobbet fram fra statlig hold. I dag er det mange meninger om at det er elitistisk å gi mer til elever som allerede “har så mye” evnemessig. Det er svært ødeleggende for evnerike elevers fremtid med at slike holdninger tar stor plass, både i skole og samfunn for øvrig og bidrar til at elevgruppen holdes tilbake.

(3) Identifiseringsverktøy implementeres i utdanning av pedagoger og alle som skal jobbe med barn, slik at det er mulig å forstå hvilke av elevene dette gjelder, da dette ikke alltid er like innlysende. Det er essensielt at dette også omfatter de elevene som er dobbelteksepsjonelle/ 2e (evnrike med diagnose el annet i tillegg)

(4) Tilpasset opplæring, også utover årstrinn og tilhørende pensum, må forankres slik at også elever med stort læringspotensial får noe å strekke seg etter - med voksenstøtte.

(5) Økt profesjonskompetanse og implementering av verktøy i praksis, som gir pedagogene lettere tilgang til å gjennomføre adekvate tilrettelegginger for elevgruppen samt øker sjansene deres til å lykkes i norsk skole. Det inkluderer en jevnlig oppdatering av Udirs veiledere/ kompetansepakker med praksiseksempler for berikelse, fleksibel gruppering og akselerasjon samt nyeste forskning.

(6) Likeverdige tilbud med differensiering, berikelse og akselerasjon. Og for å lykkes med det må ansatte i skolene ha tilstrekkelig kompetanse og riktig verktøy tilgjengelig. Det er hensiktsmessig at skoler med erfaring synliggjøres, slik at samarbeid på tvers av skolene kan etableres. Dette kan bidra til kompetanseheving og erfaringsdeling - og styrke skolene nasjonalt.

(7) Sosial og emosjonell støtte:

Sosialt: Da det kan være vanskelig for evnerike å finne likesinnede å speile seg i (noe som er særdeles viktig for alle mennesker), må det foreligge en klar plan og gode tiltak for å bringe evnerike sammen.

Emosjonelt: Det kan oppleves veldig ensomt å være evnerik, mange føler seg annerledes og at de ikke passer inn, derfor er emosjonelle støttetiltak viktig.

(8) etablering av et statlig kompetansesenter for elever med stort læringspotensiale (evnerike), hvis ansvarsområde er veiledning, forskning, utvikling, profesjonslæring samt kvalitetssikring nasjonalt. Et kompetansesenter tilknyttes gjerne eksisterende Talentsentre hvor kompetanse og adekvat læringsopplegg allerede er vel etablert.

(9) Etabler nasjonale indikatorer: Elevopplevde utfordringer, omfang av ulike tiltak, utvikling av fravær og årlige tilstandsrapporter per skoleeier.

(10) Finansier praktikknær forskning i norsk kontekst, slik at muligheten til tidlig innsats også gis elever med stort læringspotensial.

7) Skoleeier og skoleledelse

- Utform lokale retningslinjer som tydeliggjør tilpasset opplæring for hele spennvidden, med prosedyrer for tidlig identifisering, tiltakskart og nyttevurdering.
- Tilrettelegg for krysstrinn i fag, samarbeid på tvers av skoler (inkl. digital samundervisning)
- Bygg strukturer for sosial og emosjonell støtte samt forebygging av utenforskap.
- Legg godt til rette for at elever med stort læringspotensial kan møte hverandre, også på tvers av trinn/ skoler.

8) Klasseromsnivå

- Berikelse og dybdelæring (høy kognitiv kompleksitet og åpne oppgaver)
- Akselerasjon ved behov (med beslutningsstøtte)
- Oppfølging og ettervurdering)
- Fleksibel gruppering (roterende, tema- og nivåbasert)
- Tydelige læringsmål/ feedback
- Integreerte tiltak for 2e/ dobbelteksepsjonelle (styrkebasert tilrettelegging kombinert med nødvendig individuell tilrettelegging).

9) Særlig om barnehage og småskole

Gi barn med rask utvikling i form av språk- og begrepsutfordringer, sosial speiling og voksnes anerkjennelse av nysgjerrighet.

Sikre smidige overganger fra barnehage til skole, og vurder tidlig akselerasjon der det er riktig.

10) Innvendinger og svar

Likhet er ikke lik undervisning – men rettferdig individuell respons i fellesskapet.

Forskningen viser at riktig gjennomført akselerasjon ikke skader sosialt; å «la være» gir risiko for underprestasjon, vegring og andre alvorlige konsekvenser.

Ved forsering:

At eleven er midtreårig i russetiden dersom den forserer, er ikke der fokuset bør være. Hvordan eleven skal ha det i skolesammenheng i nåtid bør ha aller størst fokus. Erfaring tilsier at det sosiale ofte “faller på plass” dersom eleven får hoppe over et trinn eller to.

11) Tidslinje for gjennomføring

Innen 6–12 mnd.:

- Vedtak om kompetansesenter
- Oppdrag til Udir
- Piloter med regionale nettverk/ressursskoler.

Innen 1–3 år:

- Obligatoriske moduler i profesjonsutdanning
- Nasjonale indikatorer/rapportering
- Opptapping av praktikknær forskning.

12) Eksempelkatalog (kort)

- Fagakselerasjon: elev fra 5. trinn følger 8. trinn i matematikk tre timer/uke, med loggføring og sosial oppfølging.
- Klassehopp: helhetlig vurdering og ettervurdering.
- Berikelsesløype: ukentlig dybdeprosjekt.
- Fleksibel gruppering: tverrtrinns problemløsning ukentlig.
- 2e-opplegg: kompenserende verktøy + fagakselerasjon i styrkefag.

13) Kilder

A. Regelverk (Norge)

Lovdata. (2023). *Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) (LOV-2023-06-09-30)*. Hentet 30.03.2026 fra <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2023-06-09-30> [academia.edu]

Utdanningsdirektoratet. (u.å.). § 11-1 *Tilpassa opplæring*. Hentet 30.03.2026 fra <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/lov-om-grunnskoleopplaringa-og-den-vidaregaande-opplaringa-opplaringslova/fjerde-del--fellesreglar-for-grunnskoleopplaringa-og-den-vidaregaande-opplaringa-for-barn-og-unge/kapittel-11-tilpassa-opplaring-og-individuell-tilrettelegging/-11-1-tilpassa-opplaring/> [volume 1.i...Institute]

Lovdata. (2024). *Forskrift om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringsforskrifta) (FOR-2024-06-03-900)*. Hentet 30.03.2026 fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2024-06-03-900> [lovdata.no], [lovdata.no]

Utdanningsdirektoratet. (u.å.). § 1-12 *Forsering av fag (opplæringsforskrifta)*. Hentet 30.03.2026 fra <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/forskrift-om-grunnskoleopplaringa-og-den-vidaregaande-opplaringa-opplaringsforskrifta/forste-delen--grunnskoleopplaring/kapittel-1-innhaldet-i-grunnskoleopplaringa/-1-12-forsering-av-fag/>

Regjeringen.no. (2024). *Opplæringslova* (landingsside). Hentet 30.03.2026 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/opplaringsloven/id213315/> [lovdata.no]

Regjeringen.no. (2024). *Forskrift om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringsforskrifta)* (landingsside). Hentet 30.03.2026 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/forskrift-til-opplaringsloven/id599978/> [regjeringen.no]

B. Nasjonale veiledere og ressurser (Udir / norske fagmiljø)

Utdanningsdirektoratet. (2025). *Rettleiar om tilrettelegging for elevar med stort læringspotensial*. Hentet 30.03.2026 fra <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/veileder--tilrettelegging-for-barn-og-elever-med-stort-laringspotensial/>

Utdanningsdirektoratet. (2025). *Elever med stort læringspotensial*. Hentet 30.03.2026 fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring/elever-med-stort-laringspotensial/> [eric.ed.gov]

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Kompetansepakke om elever med stort læringspotensial*. Hentet 30.03.2026 fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stotte/kompetansepakke-om-elever-med-stort-laringspotensial/> [journals.plos.org]

Utdanningsdirektoratet. (2025). *Veileder om tilpasset opplæring og individuell tilrettelegging*. Hentet 30.03.2026 fra <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/veileder-for-tilpasset-opplaring-og-individuell-tilrettelegging/> [udir.no]

Universitetet i Stavanger, Kunnskapscenter for utdanning. (2024). *Evnerike elever og elever med stort læringspotensial* (kunnskapsoversikt/ressursside). Hentet 30.03.2026 fra <https://www.uis.no/nb/kunnskapscenter-for-utdanning/ressurser/evnerike-elever-og-elever-med-stort-laeringspotensial> [ctd.northwestern.edu]

Naturfagsenteret/UiO. (u.å.). *Elever med stort læringspotensial* (ressursside, inkl. anslag 10–15 % / 2–5 %). Hentet 30.03.2026 fra <https://www.mn.uio.no/naturfagsenteret/fou/utviklingsprosjekter/elever-med-stort-leringspotensial/> [foreldreutvalgene.no]

UiO (Barn og unge med stort læringspotensial). (u.å.). *Handlingsrommet i opplæringsloven* (oversikt over muligheter som tidlig skolestart/omdisponering/forsering/fritak). Hentet 30.03.2026 fra <https://www.stortleringspotensial.uio.no/handlingsrom/>

Språkløyper (UiS). (u.å.). *Elever med stort læringspotensial* (ressurspakke). Hentet 30.03.2026 fra <https://sprakloyper.uis.no/barnetrinn/mellomtrinn/elever-med-stort-laeringspotensial> [jstor.org]

C. Offentlige utredninger og forskningsoppsummeringer

Kunnskapsdepartementet. (2016). *NOU 2016: 14 Mer å hente – Bedre læring for elever med stort læringspotensial*. Hentet 30.03.2026 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-14/id2511246/> [academia.edu]

Børte, K., Lillejord, S., & Johansson, L. (2016). *Evnerike elever og elever med stort læringspotensial: En forskningsoppsummering* (KSU 1/2016). Norges forskningsråd. Hentet 30.03.2026 fra <https://www.uis.no/sites/default/files/inline-images/pdRnTvW82rKJ3uKL6jVkmzmiUjq5yhuSxOYCY2dt5ro2WY5qnTJ.pdf> [uis.no]

Norges forskningsråd/ Kunnskapscenter for utdanning. (2016). *Evnerike elever og elever med stort læringspotensial: En forskningsoppsummering* (PDF). Hentet 30.03.2026 fra <https://www.forskningsradet.no/siteassets/publikasjoner/1254019980213.pdf> [scholar.google.com]

D. Norge – empiriske studier/ artikler om kjedsomhet, underyting, skolelivskvalitet

Amundsen, M.-L., Garmannslund, P. E., & Stang Lund, E. (2024). *Tretten års kjedsomhet! Evnerike unge voksnes opplevelse av egen skoletid*. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 10(2), 99–113. Hentet 30.03.2026 fra

<https://pedagogikkogkritikk.no/index.php/ntpk/article/view/6182/10072>

[pedagogikk...kritikk.no]

Damsgaard, H. L., & Opsahl, M. (2019). «*Det smarteste var å ikke være smart*» – evnerike elevers skolelivskvalitet. (Forskningsartikkel/omtale). Hentet 30.03.2026 fra

<https://www.utdanningsnytt.no/evnerike-barn-forskningsartikkel-spesialpedagogikk/det-smarteste-var-a-ikke-vaere-smart-evnerike-elevers-skolelivskvalitet/220099> [utdanningsnytt.no]

Damsgaard, H. L., & Opsahl, M. (2016/oppdatert). «*Det smarteste var å ikke være smart*» – evnerike elevers skolelivskvalitet. (fagfelleverdert-versjon gjengitt på

Utdanningsforskning.no). Hentet 30.03.2026 fra

<https://utdanningsforskning.no/artikler/2016/det-smarteste-var-a-ikke-vare-smart--evnerike-elevers-skolelivskvalitet/> [utdannings...rskning.no]

E. Tiltak som virker – meta-analyser og systematiske oversikter (akselerasjon, gruppering, berikelse)

Steenbergen-Hu, S., Makel, M. C., & Olszewski-Kubilius, P. (2016). *What One Hundred Years of Research Says About the Effects of Ability Grouping and Acceleration on K–12 Students' Academic Achievement: Findings of Two Second-Order Meta-Analyses*. *Review of Educational Research*, 86(4), 849–899. (Tilgjengelig via JSTOR; DOI oppgitt i artikkelsiden). Hentet 30.03.2026 fra

<https://www.jstor.org/stable/44668238> [jstor.org],

[gifted.med....uconn.edu]

Steenbergen-Hu, S., & Moon, S. M. (2011). *The effects of acceleration on high-ability learners: A meta-analysis*. *Gifted Child Quarterly*, 55(1), 39–53. (Bibliografisk oppføring/metadata). Hentet 30.03.2026 fra

<https://docs.lib.purdue.edu/dissertations/AAI3379769/> [journals.plos.org]

Steenbergen-Hu, S., Olszewski-Kubilius, P., & Calvert, E. (2020). *The Effectiveness of Current Interventions to Reverse the Underachievement of Gifted Students: Findings of a Meta-Analysis and Systematic Review*. *Gifted Child Quarterly*, 64(2), 132–165. (ERIC-post med bibliografiske data). Hentet 30.03.2026 fra <https://eric.ed.gov/?id=EJ1247452> [eric.ed.gov], [ctd.northwestern.edu]

Kim, M. (2016). *A Meta-Analysis of the Effects of Enrichment Programs on Gifted Students*. *Gifted Child Quarterly*, 60(2), 102–116. (ERIC-post med bibliografiske data). Hentet 30.03.2026 fra <https://eric.ed.gov/?id=EJ1092757> [eric.ed.gov]

Gül, M. D., & Ayık, Z. (2025). *Impacts of enrichment programs on cognitive and affective skills of gifted students: A meta-analysis*. *PLOS ONE*, 20(10), e0333714. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0333714> Hentet 30.03.2026 fra <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0333714> [journals.plos.org], [journals.plos.org]

Colangelo, N., Assouline, S. G., & Gross, M. U. M. (Eds.). (2004). *A Nation Deceived: How Schools Hold Back America's Brightest Students (Volume I)*. The Connie Belin & Jacqueline N. Blank International Center for Gifted Education and Talent Development, University of Iowa. Hentet 30.03.2026 fra http://www.accelerationinstitute.org/Nation_Deceived/ND_v1.pdf [volume 1.i...Institute]

F. Danmark – screening/oppsporing av høy begavelse (1. klasse)

Børne- og Undervisningsministeriet (Danmark). (u.å.). *Redskab til screening for tegn på høj begavelse for elever i 1. klasse*. Hentet 30.03.2026 fra <https://www.uvm.dk/grundskole/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/test-og-evalueringsredskaber/redskab-til-screening-for-tegn-paa-hoej-begavelse-for-elever-i-1-klasse/>

Børne- og Undervisningsministeriet (Danmark). (2023). *Ny ekspert- og arbeidsgruppe skal utvikle værktøjer til screening af elever med høj begavelse* (nyhet). Hentet 30.03.2026 fra <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/2023/januar/230129-ny-ekspert-og-arbejdsgruppe-til-screening-af-elever-med-hoej-begavelse/>

G. Norske ordninger/tiltak i praksis (talentsentre, digitale tilbud)

Vitensentrene. (u.å.). *Talentsenter i realfag* (oversikt, lokasjoner, formål). Hentet 30.03.2026 fra <https://vitensenter.no/skoleleveranse/talentsenter-i-realfag/> [Fagartikle...t Amundsen]

Norsk Teknisk Museum (Oslo vitensenter). (u.å.). *Talentsenter i realfag ved Oslo vitensenter* (praktisk info, målgruppe). Hentet 30.03.2026 fra <https://www.tekniskmuseum.no/talentsenteret> [nla.no]

Utdanningsdirektoratet. (u.å.). *Digilær.no – Nasjonal plattform for nettundervisning i grunnopplæringen* (inkl. forseringstilbud). Hentet 30.03.2026 fra <https://digilaer.no/>

H. Universell screening – internasjonal evidens

Card, D., & Giuliano, L. (2015). *Can Universal Screening Increase the Representation of Low Income and Minority Students in Gifted Education?* (NBER Working Paper No. 21519). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w21519> Hentet 30.03.2026 fra <https://www.nber.org/papers/w21519> [ncrge.uconn.edu]

Med vennlig hilsen,

Eureka – foreningen for evnerike

På vegne av styret